

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**[Bespreking van: Pieterse, L.J.A. (2011) Van mens tot mens.
Vriendenbundel Harrie van Mens. S.l.: SDU]**

Kroon, B.B.A. de

Citation

Kroon, B. B. A. de. (2011). [Bespreking van: Pieterse, L.J.A. (2011) Van mens tot mens. Vriendenbundel Harrie van Mens. S.l.: SDU]. *Weekblad Fiscaal Recht*, 6907. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18173>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18173>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Weekblad voor Fiscaal Recht, Een boekbespreking van 'Van mens tot mens. Vriendenbundel Harrie van Mens', onder redactie van L.J.A. Pieterse

Vindplaats:	WFR 2011/700	Bijgewerkt tot:	19-05-2011
Auteur:	Mevr. mr. drs. B.B.A. de Kroon LL.M		

Een boekbespreking van 'Van mens tot mens. Vriendenbundel Harrie van Mens', onder redactie van L.J.A. Pieterse

Verschenen bij SDU Uitgevers. 306 BLZ.

Op vrijdag 18 maart 2011 nam Harrie van *Mens* afscheid als hoogleraar belastingrecht aan de Universiteit Utrecht. Ter gelegenheid hiervan werd hem een liber amicorum aangeboden met de sprekende titel 'Van *Mens* tot *Mens*'. In deze bijdrage bespreekt de auteur deze uitgave.

1 Inleiding

Op vrijdag 18 maart 2011 nam Harrie van *Mens* afscheid als hoogleraar belastingrecht aan de Universiteit Utrecht. Ter gelegenheid hiervan werd hem een liber amicorum aangeboden met de sprekende titel 'Van *Mens* tot *Mens*'.^[1] Zoals Van Hout opmerkt aan het einde van haar bijdrage,^[2] gaat de oorsprong van het aanbieden van een liber amicorum of 'vriendenboekje' terug tot in de 16e eeuw. Daarbij was het gebruikelijk om de bijdrage volledig in dichtvorm te schrijven. Bij het lezen van de bundel kwam het een aantal malen in mij op dat het wellicht maar goed is dat dit laatste gebruik in het onderhavige werk niet wordt gehanteerd. Al intrigeert de gedachte over een beschouwing in dichtvorm over bijvoorbeeld de bedrijfsopvolgingsregelingen in de Wet IB 2001 en de SW 1956,^[3] of art. 1:23 Wft^[4] mij wel. Dit geldt ook voor de vraag die in het voorwoord wordt opgeworpen, nadat bij wijze van reflectie het door de vele auteurs gebodene, thematisch gegroepeerd is besproken: is er enige lijn in de bijdragen te ontwaren?^[5] Wat de beantwoording van deze vraag betreft, sluit ik mij volledig aan bij Groeneveld en Pieterse. Zij concluderen dat er geen lijn is te onderkennen in het door de auteurs gepresterde. En die bevinding sluit perfect aan op de toch wel enigszins kameleontische trekken^[6] van *Van Mens* zelf. Wel is er – net als in het werk van *Van Mens* – in de bijdragen een constante factor te ontwaren en dat is de kwaliteit ervan. Het voorgaande plaatst mij ook voor een dilemma. Niet alleen zijn de meeste opstellen – zoals gezegd – reeds kort de revue gepasseerd in het voorwoord bij de bundel, het is tevens een onmogelijke opgave om alle bijdragen met de egards die zij verdienen te bespreken. Om deze redenen, en het feit dat niet alle onderwerpen zich binnen mijn gezichtsveld afspelen, veroorloof ik mij de vrijheid om op deze plaats slechts enkele bijdragen te bespreken. Dat geeft mij de ruimte om kort aandacht te besteden aan het door de Universiteit Utrecht in samenwerking met Sanquin en Stichting INIEP georganiseerde symposium 'Bloed: een kostbare gift. De ethische, literaire en juridische aspecten van bloeddonatie'. Bij deze gelegenheid werd de bundel aan de feesteling aangeboden.

2 Van Mens tot Mens

De vriendenbundel, die met een mooie bloedrode omslag is uitgevoerd, bevat zoals gezegd stuk voor stuk lezenswaardige bijdragen. Groeneveld en Pieterse^[7] ordenen de in de bundel in alfabetische volgorde opgenomen bijdragen min of meer thematisch in een zevental categorieën, te weten, de rechter en het formele belastingrecht, estate planning, professionele rollen, inkomsten- en vennootschapsbelasting, invordering, de grens over... en varia. Het zal de lezer, gelet op mijn expertise, geenszins verbazen dat ik mij in deze bespreking hoofdzakelijk zal richten op de hier als tweede genoemde categorie, namelijk die van estate planning.

Bouallouch beschrijft in zijn bijdrage onder de mooie titel 'Carpent tua poma nepotes'^[8] een 'hot issue', namelijk dat van de bedrijfsopvolging. Daarbij biedt hij een helder vergelijkend overzicht van de voorwaarden die worden gesteld voor een fiscaal gefaciliteerde bedrijfsopvolging inter vivos voor zowel de inkomsten- als

de schenkbelasting.^[9] Een blik op het door hem opgestelde schema maakt direct duidelijk dat de gewenste stroomlijning in de diverse fiscale wetten nog verre van optimaal is. Bouallouch wijst terecht op een aantal dwingende redenen voor ondernemers om hun juridische structuur aan te passen, bijvoorbeeld indien sprake is van ter beschikking gesteld vermogen of een structuur met preferente aandelen. Zijns inziens is het onterecht dat de wetgever gekozen heeft voor een verschillende fiscale behandeling van bepaalde financieringsvormen, die economisch gezien een vergelijkbaar effect hebben. Daarnaast vindt hij het onbegrijpelijk dat bestaande (preferente-aandelen)structuren niet zijn gehonoreerd, aangezien deze niet met terugwerkende kracht kunnen worden aangepast. Al kan in dit kader worden tegengeworpen dat ontmanteling van de structuur wel tot de mogelijkheden behoort, bijvoorbeeld door een koop van de gewone aandelen door de houder van cumulatief preferente aandelen,^[10] onderschrijf ik de conclusie dat dit niet nodig zou moeten zijn.

Koele gaat in haar bijdrage in op de verschillende verschijningsvormen van de stichting in het juridische en maatschappelijke leven.^[11] Daarbij vraagt zij opnieuw aandacht voor de mogelijkheid een familiestichting in het leven te roepen.^[12] Mede door de introductie van de regeling voor het afgezonderd particulier vermogen in de Wet IB 2001 en de SW 1956 per 1 januari 2010, ziet zij hiervoor thans zeker mogelijkheden. Wanneer de creatie van een dergelijke familiestichting overwogen wordt, bestaat er wel een aantal juridische spelregels waaraan voldaan moet worden. In dit verband wijst Koele terecht op het uitkeringsverbod van art. 2:285, derde lid, BW. In genoemd artikellid is bepaald dat de stichting niet tot doel mag hebben het doen van uitkeringen aan oprichters of aan hen die deel uitmaken van haar organen noch aan anderen, tenzij wat deze laatsten betreft de uitkeringen een ideële of sociale strekking hebben. Indien bepaalde familieleden meer betrokkenheid wensen bij de stichting door zitting te nemen in bijvoorbeeld het bestuur, kan dit strijdigheid opleveren met voornoemde bepaling. Van belang is echter zich te realiseren dat het uitkeringsverbod destijds aan het wetsvoorstel werd toegevoegd na opmerkingen uit de Kamer dat uitkeringen aan 'machthebbers' zouden moeten worden verboden. In de literatuur wordt daarom wel bepleit dat het uitkeringsverbod restrictief moet worden uitgelegd. Wanneer een dergelijke uitleg opgeld doet, hoeft deelname aan een orgaan dat het bestuur controleert doordat het bepaalde besluiten moet goedkeuren, niet te leiden tot de kwalificatie van verboden begunstigde in de zin van art. 2:285, derde lid, BW. Een parallel met de stichting administratiekantoor (STAK) lijkt steun te bieden voor deze opvatting. Ten aanzien van een STAK wordt algemeen aangenomen dat het uitkeringsverbod niet van toepassing is, omdat de STAK contractueel verplicht is tot het doen van deze uitkeringen. Bij een juiste vormgeving van de familiestichting en haar verplichtingen, lijkt men derhalve niet tegen het verbod van art. 2:285, derde lid, BW aan te lopen.^[13] Alsdan zou men ook niet meer toekomen aan de vraag of de uitkeringen een 'ideële of sociale strekking' hebben. Vanzelfsprekend dient in een concrete situatie nader onderzoek en afstemming over de mogelijkheden plaats te vinden.

Zowel het duo Van Vijfeijken en Van Tuijl als Sonneveldt hebben ervoor gekozen een onderwerp te bespreken dat Van *Mens* zeer zal aanspreken, te weten de schenking.^[14] Eerstgenoemden behandelen het vraagstuk of de overgang naar een (beperkte) gemeenschap van goederen door huwelijk of staande huwelijk een schenking zou moeten zijn.^[15] Het debat dat in dezen in de literatuur wordt gevoerd, veronderstel ik bekend. Van Vijfeijken en Van Tuijl sluiten hun bijdrage af met een concreet voorstel: het aangaan van een huwelijksgemeenschap of opname van een verrekenbeding is een schenking, waarvan de heffing wordt uitgesteld tot de huwelijksgemeenschap wordt ontbonden of de verrekeningsvordering vorderbaar en inbaar wordt.^[16] Schenkbelasting dient volgens hen echter pas aan de orde te komen indien meer wordt verkregen dan de helft van de huwelijksgemeenschap of de helft van de te verrekenen som.

Sonneveldt benadert het onderwerp 'de schenking' vanuit een internationale invalshoek.^[17] Hij gaat in op de vernieuwde fiscale behandeling van de schenking onder opschortende voorwaarde. Hierbij wordt er, fiscaal gezien,^[18] van uitgegaan dat een schenking onder opschortende voorwaarde tot stand komt op het moment waarop de voorwaarde in vervulling gaat.^[19] Indien de voorwaarde in vervulling gaat na het overlijden van de schenker, wordt al hetgeen verkregen wordt krachtens deze schenking geacht krachtens erfrecht door het overlijden te zijn verkregen.^[20] Sonneveldt illustreert aan de hand van enkele voorbeelden dat deze fixatie van het fiscale totstandkomingsmoment, zeker in internationaal verband bezien, tot problemen kan leiden.

Immers, het is niet ondenkbaar dat verschillende landen andere tijdstippen in aanmerking nemen waarop de schenking onder opschortende voorwaarde, fiscaal gezien, tot stand komt. Volgens Sonneveldt zijn de regelingen die zijn opgenomen in het vernieuwde Besluit ter voorkoming van dubbele belasting 2001 (hierna: Bvdb 2001) ontoereikend om aan deze problematiek het hoofd te bieden. Dit is tevens zijn conclusie voor wat betreft de regelingen in het Bvdb 2001 met betrekking tot afgezonderde particuliere vermogens.

Tot besluit van de bundel behandelt Zwemmer de gevolgen van art. 18 en art. 21, dertiende lid, SW 1956 voor het vruchtgebruik en de bloot eigendom van vorderingen wegens onderbedeling in het kader van de verdeling van een nalatenschap.^[21] Hij concludeert dat het systeem van de wet tot gevolg heeft dat wanneer niet jaarlijks daadwerkelijk een rente van ten minste 6% wordt betaald, per definitie een vruchtgebruik wordt genoten door de debiteur. Alsdan is (ook) sprake van een vruchtgebruik van de debiteur indien een samengestelde rente van 6% of meer schuldig wordt erkend. Wordt geconcludeerd dat sprake is van een vruchtgebruik van de debiteur, dan is het vervolgens voor de waardering van het vruchtgebruik en de daarmee corresponderende bloot eigendom irrelevant hoeveel de rente 'op papier' bedraagt. Met andere woorden, de omstandigheid dat na afloop van het vruchtgebruik de tijdens het vruchtgebruik niet-opeisbare maar wel lopende rente alsnog verschuldigd wordt, heeft geen invloed op de berekening van de waarde van het aan de vruchtgebruiker tijdens zijn leven toekomende vruchtgebruik.^[22] Dit vruchtgebruik wordt gewaardeerd conform de wettelijke regels opgenomen in art. 5 en 10 Uitv.besl. SW 1956. In deze lezing, die door Zwemmer geïllustreerd wordt aan de hand van een aantal voorbeelden, zou HR 11 juni 1989, *BNB* 1989/260, onjuist zijn. Dit 'dwarse geluid'^[23] past bij het karakter van degene aan wie de bundel is opgedragen.

3 Bloed: een kostbare gift

Het bijzondere thema voor het symposium, 'bloed', is ontsproten aan het brein van Van *Mens*.^[24] Een intrigerend thema dat, zo leert ons de veelzijdigheid van onderwerpen die op 18 maart 2011 aan bod zijn gekomen, recht doet aan de veelzijdigheid van de afzwaaiende hoogleraar. Zo biedt het thema 'bloed' mogelijkheden voor prachtige literaire verwijzingen. In dit verband is onder meer gesproken over de geboorte van de godin Minerva uit het hoofd van Jupiter, toen hij een keer hoofdpijn had. Sonneveldt, de dagvoorzitter van het symposium, verwees naar dit mythologische verhaal en vroeg zich af of de geboorte veel bloedverlies heeft opgeleverd bij de oppergod. Hij is het ook die aanwezigen attendeerde op het boek 'Nachtrein naar Lissabon' en het door Van *Mens* in zijn proefschrift aangehaalde verhaal van Winnie the Pooh en de verjaardag van Eeyore. Sijmons^[25] refereerde aan Goethe, in het bijzonder aan zijn uitspraak 'Blut ist ein ganz besonderer Saft'.^[26] Ook Van *Mens* verwees in zijn afscheidsrede naar verschillende literaire bronnen, onder meer Goethe, Homerus en Ovidius. Bijzondere inzichten bood ook de lezing van Van Leeuwen over de verbeelding van bloed in de kunst. De aanwezigen werden meegevoerd langs de niet bloedmooie maar wel intrigerende en fascinerende beelden en verbeeldingen van (en met) bloed^[27] door de jaren heen.

Vanzelfsprekend is ook ruim aandacht besteed aan de meer medische kant van bloed. Gesproken is over de organisatie van de bloedvoorziening,^[28] het vrijwillige onbetaalde donorschap^[29] alsmede de juridische tegenhanger van dit alles te weten de gezondheidsrechtelijke aspecten van bloeddonatie.^[30] Tijdens de stuk voor stuk boeiende lezingen bleef in het midden of zich ook een of meer hematofoben^[31] bevonden onder de aanwezigen. Sonneveldt gaf tijdens zijn openingswoord aan dat de meerderheid van personen die last hebben van een bloedfobie ook te maken hebben met belonefobie (naaldenfobie). Wellicht mogen we concluderen dat zo zich al personen onder de aanwezigen bevonden met een bloedfobie, deze een gewaagde poging hebben ondernomen hieraan het hoofd te bieden.

Dagvoorzitter Sonneveldt sloot het symposium af met enkele persoonlijke herinneringen aan (de samenwerking met) Van *Mens*, alvorens hij de bundel aan de scheidende hoogleraar overhandigde.

4 Ten slotte

Zowel de vriendenbundel 'Van *Mens* tot *Mens*' als het symposium 'Bloed: een kostbare gift. De ethische, literaire en juridische aspecten van bloeddonatie' voldoen aan de veelzijdigheid van Van *Mens*.^[32] Van *Mens*

heeft vele kwaliteiten en gedaanten:^[33] een veelzijdig^[34] en succesvol fiscalist en advocaat maar ook bewonderd academicus die niet naliet een 'dwars geluid' te laten horen.^[35] Tevens was hij rechter. Voor mij persoonlijk is Van *Mens* boven alles een bijzonder inspirerend en betrokken persoon. Ik sluit mij als een van de oud-studenten van Van *Mens* dan ook tot slot graag aan bij de conclusie die Duynstee^[36] in zijn opstel trekt, namelijk dat grote groepen Utrechtse fiscale studenten met trots kunnen zeggen dat zij (een deel van) hun opleiding bij Harrie van *Mens* hebben gevolgd.

Auteur is Estate Planner bij Mazars Paardekoper Hoffman NV te Rotterdam en docente Successiewet en Estate Planning aan de Universiteit Leiden.

Voetnoot

- [1] L.J.A. Pieterse (red.), *Van Mens tot Mens* (Vriendenbundel Harrie van *Mens*), 's-Gravenhage: Sdu Uitgevers 2011.
- [2] M.B.A. van Hout, 'Van tabbaard tot toga', a.w., blz. 142 en 143.
- [3] M. Bouallouch, 'Carpent tua poma nepotes', a.w., blz. 47 e.v.
- [4] P.H.J.G. van Huizen, 'Artikel 1:23 Wft: een overbodige bepaling?', a.w., blz. 145 e.v.
- [5] Th. Groeneveld en L.J.A. Pieterse, 'Voorwoord; een choreografie van een afscheid' (hierna: Voorwoord), a.w., blz. 5 e.v.
- [6] I.A. Koele, 'De kameleontische trekken van de stichting in het Nederlandse fiscale recht', a.w., blz. 179 e.v.
- [7] Voorwoord, in: a.w., blz. 5 e.v.
- [8] De nakomelingen zullen je vruchten plukken (Vergilius, *Bucolica* 9, 50), aldus M. Bouallouch.
- [9] Zie a.w., blz. 50 en 51.
- [10] Al dan niet gevolgd door omzetting van de preferente aandelen in gewone aandelen. Desgewenst kan, met inachtneming van de vereiste formaliteiten, ook worden overgegaan tot kapitaalvermindering.
- [11] I.A. Koele, 'De kameleontische trekken van de stichting in het Nederlandse fiscale recht', a.w., blz. 179 e.v.
- [12] Eerder commissie-Molmaker, 'De warme, de koude en de dode hand. Rapport van de werkgroep herziening successiewetgeving', 13 maart 2000.
- [13] Met dank aan R.X.J. Blokzijl, als partner verbonden aan Schaap en Partners advocaten en notarissen te Rotterdam.
- [14] Van *Mens* heeft zijn proefschrift over het begrip 'schenking' geschreven. K.L.H. van *Mens*, *Schenking, civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten van het schenkingsbegrip* (diss. UvA Amsterdam), Deventer: Kluwer 1985.
- [15] I.J.F.A. van Vijfeijken en V.Z. van Tuijl, 'De betekenis van BNB 1959/122 en BNB 1971/95; de wetgever is aan zet', a.w., blz. 251 e.v.
- [16] I.J.F.A. van Vijfeijken en V.Z. van Tuijl, 'De betekenis van BNB 1959/122 en BNB 1971/95; de wetgever is aan zet', a.w., blz. 259 en 260.
- [17] F. Sonneveldt, 'Enkele beschouwingen over de schenking vanuit internationaal perspectief', a.w., blz. 233 e.v.
- [18] R. den Ouden, 'Versperde toegang' (Opinie), NTFR 2011/724, blz. 2-3.
- [19] Art. 1, negende lid, SW 1956.
- [20] Art. 12, eerste lid, tweede volzin, SW 1956.
- [21] J.W. Zwemmer, 'Vruchtgebruik en rente op onderbedelingsvorderingen in de Successiewet', a.w., blz. 293 e.v.
- [22] Zie a.w., blz. 294.
- [23] Y.E.J. Geradts en J.J. Vetter, 'Navordering op grond van het kenbaarheidsvereiste; is het collectief doemdenken terecht?', a.w., blz. 95.
- [24] F. Sonneveldt, Openingswoord uitgesproken tijdens het symposium op 18 maart 2011.
- [25] J. Sijmons, Lezing over de gezondheidsrechtelijke aspecten van bloeddonatie op 18 maart 2011.

- [26] J.W. von Goethe, Faust.
- [27] Marc Quinn, Self, (1991). Een zelfportret van de kunstenaar Marc Quinn, gemaakt van zijn eigen bloed dat vervolgens diepbevoren is.
- [28] M. de Bruijn-van Beek (Sanquin).
- [29] C.L. van der Poel (Sanquin).
- [30] J. Sijmons (Universiteit Utrecht).
- [31] Hematofobie. Ook wel bloedfobie of bloedangst genoemd.
- [32] F. Sonneveldt, Slotwoord uitgesproken tijdens het symposium op 18 maart 2011.
- [33] Voorwoord, a.w., blz. 5.
- [34] I.J.J. Burgers, 'De veranderende positie van de overzeese Koninkrijksdelen en het Internationaal Belastingrecht', a.w., blz. 67.
- [35] Y.E.J. Geradts en J.J. Vetter, 'Navordering op grond van het kenbaarheidsvereiste; is het collectief doemdenken terecht?', a.w., blz. 95.
- [36] F.M.M. Duynstee, 'Harrie van *Mens*, een bijzonder *mens*. Enige persoonlijke kanttekeningen', a.w., blz. 21 e.v.